

ЛІТЕРАТУРА:

1. Податкове право України : підручник / М.П. Кучерявенко. – Х. : Право, 2013. – 536 с.
2. Council Directive on Common System of Value Added Tax 2006/112/EC // of 28 November 2006. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?qid=1446498961839&uri=CELE X:32006L0112>.
3. Imposta sul valore aggiunto // informazioni da Wikipedia, l'enciclopedia gratuita. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://it.wikipedia.org/wiki/Imposta_sul_valore_aggiunto.
4. Decreto del Presidente Della Repubblica // 26 ottobre 1972, n. 633. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1972-11-11&atto.codiceRedazionale=072U0633¤tPage=1>.
5. Podatek od towarów i usług // z Wikipedii. bezpłatnej encyklopedii. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pl.wikipedia.org/wiki/Podatek_od_towarów_i_usług.
6. Ustawa o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw // z dnia 8 listopada 2013 r. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/Docwnload?id=WDU20130001608&type=1>.
7. Ustawa o podatku od towarów i usług // z dnia lutego 2014 r. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ustawa.ws/podatek_od_towarow_i_uslug/.
8. Základ a sazba daně // z finance.cz. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dph-a-spotrebnidane/dph/zaklad-a-sazba-dane/>.
9. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 р., № 2755-VI // Голос України. – 04.12.2010. – № 229.

УДК 342.925:(347.956/957:342.729) (477)

ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ

Шкарнега О.С., аспірант

кафедри адміністративного та фінансового права
Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена практичним аспектам оскаржень судових рішень у провадженнях щодо реалізації права на мирні зібрання. Підкреслені нагальні проблеми у загальному плані, здійснено акцент на конкретних рішеннях апеляційних та касаційних адміністративних судів. Виділено авторське бачення вирішення основних проблем.

Ключові слова: адміністративний процес, судове оскарження, апеляційна інстанція, касаційна інстанція, мирні зібрання.

Статья посвящена практическим аспектам обжалований судебных решений в производствах по реализации права на мирные собрания. Подчеркнуты насущные проблемы в общем плане, осуществлен акцент на конкретных решениях апелляционных и кассационных административных судов. Выделено авторское видение решения основных проблем.

Ключевые слова: административный процесс, судебное обжалование, апелляционная инстанция, кассационная инстанция, мирные собрания.

Shcarnega O.S. APPEAL COURT DECISIONS IN PROCEEDINGS FOR RIGHT TO PEACEFUL ASSEMBLY

The article is devoted to practical aspects of judicial decisions in appeals proceedings on right to peaceful assembly. Emphasized urgent problems both in general terms and made specific emphasis on appellate and cassation decisions of administrative courts. Highlight author's vision for solving basic problems.

Key words: administrative process, judicial review, appeal, cassation, peaceful assembly.

Постановка проблеми. Актуальність теми виражається в тому, що в нашій державі гарантоване право людини і громадянина на судовий захист, закріплене в частині другій статті 55 Конституції України, згідно з якою кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в адміністративному суді, до підсудності якого вона віднесена (ч. 4 ст. 6 КАС України). Таке законодавче закріплення вказаного права свідчить про належне гарантування в Україні права на судовий захист. Викладене також підтверджує важливість оскарження судового рішення в адміністративній справі для захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина неупередженим судом.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до даних Єдиного реєстру судових рішень України в апеляційній та касаційній інстанціях існує майже 311 судових рішень по справах щодо реалізації права на мирні зібрання. Ми проаналізували судові рішення апеляційних судів та Вищого адміністративного суду за 2010–2013 роки. Дані за 2014 та 2015 роки в реєстрі не відображені, що, вочевидь, викликано загостренням суспільно-політичної ситуації і переоцінкою судових рішень, винесених за цей період.

Однією із особливостей розгляду даних категорій справ в апеляційній та касаційній інстанціях є те, що сторони відносно рідко оскаржують постанови судів, і на це є ряд причин. По-перше, найчастіше суди вирішують такі справи напередодні відповідного заходу, тож оскарження зазвичай втрачає

сенс. Органи влади, навіть завчасно одержавши повідомлення про мирне зібрання, часто звертаються до суду в останній день, попри те, що закон вимагає звернення до суду негайно після одержання повідомлення про проведення заходу. Це перешкоджає організаторам мирних зібрань вчасно підготувати заперечення і направити представника, а тому більшість таких справ розглянуті лише на підставі матеріалів, наданих позивачем, та без участі відповідача. І, по-друге, постанова суду про заборону чи інше обмеження мирного зібрання виконується негайно, а тому її оскарження не може дати бажаного результату – безперешкодно провести таке зібрання.

Цікаво, що за даними експертів Української Гельсінської групи практика українського судочинства показує, що, хоча в більшості випадків апеляційні суди скасовують рішення судів першої інстанції про заборону зібрань, розгляд таких апеляційних скарг може тривати протягом декількох місяців від моменту оскарження. Таким чином, навіть якщо апеляційний адміністративний суд визнає помилку місцевого адміністративного суду і дозволить провести зібрання у визначений організаторами час і у визначеному ними ж місці, право організаторів і учасників зібрання провести це зібрання не буде відновлено в повному обсязі [3, с. 135].

На практиці судів апеляційної та касаційної інстанції існують ті самі проблеми та неузгодженості, що й у судів нижчої ланки. Так, наприклад, навіть Вищий адміністративний суд неодноразово цитував положення Указу Президії Верховної Ради СРСР, не даючи йому жодної критичної оцінки, а саме, зазначав, що «відповідно до пункту 2 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 28 липня 1988 року № 9306-Х «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР» заява про проведення зборів, мітингу, вуличного походу або демонстрації подається в письмовій формі не пізніше, як за десять днів до наміченої дати їх проведення» [10, с. 5].

Найбільш рельєфно проблеми оскарження судових рішень у справах щодо реалізації права на мирні зібрання можна виявити, проаналізувавши приклади судової практики на матеріалах конкретних адміністративних справ від звернення до адміністративного суду з позовом до останньої інстанції. Так, у постанові Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 9 грудня 2008 р. постанову Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 1 грудня 2008 р. скасовано, позовні вимоги задоволено частково. Обмежено Дніпропетровську обласну громадську організацію «Правозахисна спілка «Закон і Честь» у проведенні масового заходу щодо місця проведення – вул. Чкалова, 23 в місті Дніпропетровськ, та часу в частині безстроковості проведення пікетування. В іншій частині позовних вимог відмовлено. Ухвалою ж Вищого адміністративного суду України постанову Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду України у цій справі залишено без змін [7]. Згідно з матеріалами

справи, як указав у своїй ухвалі Вищий адміністративний суд України: «Дніпропетровською обласною громадською організацією «Правозахисна спілка «Закон і Честь» планувалося проведення безстрокового пікетування адміністративного приміщення Служби безпеки України в Дніпропетровській області у місті Дніпропетровськ на вул. Чкалова, 23 загальною чисельністю учасників до 600 осіб. Мета акції – привернути увагу Президента України, уряду України, керівництва Служби безпеки України, народних депутатів України до грубих порушень норм моралі, честі та гідності, корупційних дій з боку начальника Управління Служби безпеки України в Дніпропетровській області».

Вищий адміністративний суд України також зазначив, що «в заяві про проведення масового заходу зазначено, що в акції будуть брати участь як члени організації «Правозахисна спілка «Закон і Честь», так і ветерани Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, представники інших громадських організацій, які мають споріднені цілі та статутні вимоги. Враховуючи мету акції та коло осіб, які будуть брати у ній участь, правильним є висновок суду, що обмеження участі цих осіб у масовому заході не відповідає положенням статті 39 Конституції України». І далі, «відповідно до Закону України «Про Службу безпеки України» Служба безпеки України – державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України. До завдань Служби безпеки України входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України. З урахуванням режимності роботи Служби безпеки, пікетування адміністративного приміщення Управління Служби безпеки України в Дніпропетровській області може зашкодити виконанню завдань, покладених на неї, оскільки до участі в акції можуть приєднатися інші громадяни, які розділяють погляди учасників акції. Тому в певний період часу кількість учасників може збільшитися до невизначеної кількості осіб [7].

Заявлене місце пікетування – вул. Чкалова, 23 у місті Дніпропетровськ знаходиться на розі вулиць з інтенсивним дорожнім рухом саме у заявлений відповідачем час з 10.00 до 16.00 у робочі дні. Перебування у вказаному місці заявленої кількості осіб (близько 600 осіб) може призвести до виникнення загрози безпеці дорожнього руху, перешкод у русі транспортних засобів і пішоходів. Враховуючи те, що свобода на проведенні мітингів є одним із основних прав у демократичному суспільстві та однією з гарантій функціонування такого суспільства, а також з урахуванням заявленої кількості учасників акції, необхідності забезпечення громадського правопорядку та здійснення інших організаційних заходів щодо захисту громадян, з метою запобігання правопорушенням та злочинам, правиль-

ним є висновок про необхідність обмеження заявленого відповідачем масового заходу в частині місця його проведення. Оскільки пікетування безстроково позбавить можливості органи місцевого самоврядування та правоохоронні органи здійснити належну розробку плану необхідних заходів із забезпечення громадського порядку під час проведення масового заходу та забезпечити його виконання, апеляційний суд дійшов правильного висновку про обґрунтованість вимог позивача щодо обмеження проведення масового заходу в часі в частині безстроковості» [7]. Таким чином, як ми бачимо, суд касаційної інстанції погодився з рішенням апеляційного суду, який задовольнив вимоги позивача в інтересах національної безпеки та громадського порядку, забезпечивши при цьому право громадян на мирні зібрання, гарантоване статтею 39 Конституції України.

У наступному прикладі, Київський апеляційний адміністративний суд в постанові по адміністративній справі за позовом Київської міської державної адміністрації до громадської організації «Об'єднання послідовників Фалуньгун» про обмеження права на мирні зібрання, суд зазначив, що «саме по собі ускладнення дорожнього руху не може бути підставою для заборони проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій тощо» [2]. Також підставою для скасування постанови Окружного адміністративного суду м. Києва, якого позовні вимоги було задоволено, була незгода апеляційного суду і з іншими висновками у справі. А саме, з цього приводу їм було сказано: «Ухвалюючи рішення про задоволення позовних вимог Київської міської державної адміністрації, суд першої інстанції виходив із того, що діяльність послідовників відповідача у сфері оздоровлення та удосконалення населення України є незаконною і повинна бути заборонена як система, що не є підконтрольною, керованою і потенційно несе загрозу психофізичному здоров'ю населення України».

У свою чергу, у висновку суду першої інстанції про можливість загрози зазначеного зібрання здоров'ю населення, суд обґрунтував свою думку тим, що «діяльність по медитативній практиці громадської організації «Об'єднання послідовників Фалуньгун» негативно оцінюється фахівцями у галузі медицини та релігієзнавства, а також Китайською Народною Республікою». Апеляційний суд навпаки, наголошував на тому, що «посилання суду першої інстанції на те, що у Китайській Народній Республіці активізація руху «Фалуньгун» призвела до скоєння злочинів та вчинення інших протиправних дій, не є доказом того, що зібрання послідовників вказаного вчення в Україні можуть призвести до заворушень чи вчинення злочинів. Неспротовних доказів, які б давали підстави вважати, що зібрання відповідача може спричинити обставини, викладені в частині п'ятій статті 182 КАС України, позивачем не надано» [2].

Слід сказати, що погана вмотивованість судових рішень зустрічається також і в практиці апеляційних адміністративних судів, що дивно, також і у Вищого адміністративного суду. На-

ведемо приклад, мотивація ухвали Київського апеляційного адміністративного суду полягає лише у такому: «Суд першої інстанції, частково задовольняючи позов, правильно застосував норми матеріального права та прийшов до обґрунтованого висновку про наявність підстав для встановлення обмежень щодо реалізації права на мирні зібрання шляхом заборони відповідачам проведення 4.12.2008 року масових заходів у центральній частині м. Києва, оскільки така необхідність обумовлена метою запобігання заворушень і злочинам, загрози здоров'ю населення, правам та свободам людей» [12]. Так, Вищим адміністративним судом було перераховано рішення судів попередніх інстанцій та здійснено просте цитування з законодавства безвідносно до обставин справи. Але, як це не дивно, суд дійшов висновку «що вирішуючи даний спір, суди першої та апеляційної інстанцій дали правильну правову оцінку обставинам у справі та застосували норми матеріального та процесуального права» [11]. Що стосується застосування міжнародного досвіду та рекомендацій, то розуміння Європейським судом неправомірності застосування актів органів місцевого самоврядування за умови відсутності загального акту парламенту, на превеликий жаль, не знаходять своє відображення у практиці Вищого адміністративного суду: «Оскільки, на теперішній час, законодавчо не встановлені строки подання заяви про проведення мирних зібрань, позивач у своїй діяльності щодо забезпечення недержавних масових заходів правомірно керується Порядком організації та проведення в м. Києві масових заходів політичного, релігійного, культурно-просвітницького, спортивного, видовищного та іншого характеру, в якому зазначено строк подачі повідомлення про вжиття таких заходів за 10 днів до їх проведення, про що організаторами повідомляється виконавчий орган Київської міської ради» [6]. Окремі апеляційні адміністративні суди, керуючись принципом законності, також не застосовують місцеві порядки, незважаючи на те, що вони офіційно не скасовані [13].

На жаль, практика заборони мирних зібрань через недоліки у повідомленні підтримується і судами вищого рівня. Так, Київський апеляційний адміністративний суд погодився з обмеженням мирних зібрань у зв'язку з тим, що «в повідомленні приватного підприємства «Виробничо-дистрибуторська компанія «Дім вина «Скала» відсутня кількість учасників мітингів, що унеможливило здійснення позивачем підготовчих заходів до проведення таких мітингів» [1]. Вищий адміністративний суд України в одній зі справ підтримав суди нижчих інстанцій, які заборонили мирне зібрання через те, що організатор повідомив Кабінет Міністрів України, а не орган місцевого самоврядування [4].

Суди вищих інстанцій також обмежують мирні зібрання через їх «неналежне» місце проведення. Так, у своїй ухвалі Київський апеляційний адміністративний суд застосував рішення Київської міської ради «Про особливості організації і проведення культурно-масових заходів та загальнодержавних свят у центральній частині м. Києва», згідно

з яким «в центральній частині м. Києва дозволяється проводити культурно-масові заходи тільки загальнодержавного значення в дні національних свят» [12]. На жаль, солідарний із судами нижчих інстанцій і Вищий адміністративний суд України: «Правильним є посилення апеляційного суду на Положення про проведення масових заходів у м. Дніпропетровську, затверджене рішенням виконавчого комітету Дніпропетровської міської ради від 10.07.2008 року № 1966, яким для проведення масових заходів визначені певні місця на території міста, які відповідають вимогам забезпечення громадського порядку при проведенні даних заходів» [7].

Як зазначалося, небезпеку для громадського порядку адміністративні суди найчастіше вбачають у неспроможності в органів влади або правоохоронних органів забезпечити громадський порядок та належним чином підготуватися до проведення мирного зібрання. Схожі підходи знаходяться і в практиці адміністративних судів вищих інстанцій. Наприклад, Вищий адміністративний суд України підтримав заборону шахтарям у проведенні маршу-реквієму через те, що на цей час «заплановані урочистості, на які очікується прибуття Президента України та інших високопосадових осіб, а це унеможливить надійне забезпечення порядку на двох масових заходах одночасно» [8].

Висновки. Суди апеляційної та касаційної інстанцій, як і суди першої інстанції, стикаються з однаковими проблемами на неоліках при вирішенні адміністративних справ щодо реалізації права на мирні зібрання. Враховуючи це, можна виділити основні загальні проблемні моменти, які характерні для оскарження судових рішень у провадженнях щодо реалізації права на мирні зібрання: по-перше, сторони відносно рідко оскаржують постанови судів, адже найчастіше суди вирішують такі справи напередодні відповідного заходу, тож оскарження зазвичай втрачає сенс; по-друге, постанови суду про заборону чи інше обмеження мирного зібрання виконується негайно, а тому її оскарження не може дати бажаного результату – безперешкодно провести таке зібрання; по-третє, розгляд таких скарг може тривати протягом місяців від моменту оскарження, і навіть якщо суд вищої інстанції визнає помилку місцевого адміністративного суду і дозволить провести зібрання у визначений організаторами час і у визначеному ними ж місці, – право організаторів і учасників зібрання провести це зібрання не буде відновлено в повному обсязі.

Також існують певні проблемні питання у практиці адміністративних судів апеляційної та касаційної інстанцій при вирішенні даних категорій справ, які полягають у:

- застосуванні судами Указу Президії Верховної Ради СРСР, при цьому не даючи йому жодної критичної оцінки;
- поганій вмотивованості судових рішень, яка полягає у простому цитуванні законодавства безвідносно до обставин справи;
- неправомірності застосування судами локальних актів органів місцевого самоврядування, які стосуються питань регулювання проведення мирних зібрань на певній території.

Як бачимо, на превеликий жаль ці проблеми так і зостануться «повислими» у повітрі до тих пір, поки не буде прийнятий Верховною Радою України «Закон про мирні зібрання», який дасть чітку вказівку з усіх цих проблем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 19 березня 2013 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/30358854>.
2. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 17 лютого 2011 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/13953823>.
3. Права людини в Україні – 2006. Доповідь правозахисних організацій [за ред. Є.Ю. Захарова та ін.] / Українська Гельсінська група з прав людини, Харківська правозахисна група. – Х.: Права людини, 2007. – 528 с.
4. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 15 вересня 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/18370124>.
5. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 17 вересня 2013 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/33732113>.
6. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 23 січня 2014 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/29023687>.
7. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 25 травня 2010 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/9818152>.
8. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 27 травня 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/16528045>.
9. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 3 липня 2013 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/32301002>.
10. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 6 листопада 2013 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/34714580>.
11. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 29 вересня 2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/11546054>.
12. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 14 січня 2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/7767602>.
13. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 23 січня 2014 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/36949796>.